

УДК 327.8

Авдєєва М.А.

Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень у м. Харкові

„М'ЯКА СИЛА” ТА ЇЇ РЕСУРСИ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ

У статті зроблено спробу виявити основні ресурсні компоненти „м'якої сили”, досліджено їх практичне застосування у сучасній міжнародній політиці. Проаналізовано концепцію „м'якої сили” через категорію привабливості, дано огляд основним критикам. Обґрунтовано необхідність комбінування м'яких та жорстких силових ресурсів при формуванні зовнішньополітичної стратегії держави.

Ключові слова: м'яка сила, жорстка сила, примус, привабливість, кооптація.

Авдеева М.А.

„МЯГКАЯ СИЛА” И ЕЁ РЕСУРСЫ ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ ГОСУДАРСТВА

В статье сделана попытка обнаружить основные ресурсные компоненты „мягкой силы”, исследовано их практическое применение в современной международной политике. Проанализирована концепция „мягкой силы” через категорию привлекательности, дан обзор основным критикам. Обоснована необходимость комбинирования мягких и жестких силовых ресурсов при формировании внешнеполитической стратегии государства.

Ключевые слова: мягкая сила, жесткая сила, принуждение, привлекательность, кооптация.

Avdieieva M.

„SOFT POWER” AND ITS RESOURCES IN THE FOREIGN POLICY OF THE STATE

This article attempts to study the main resource components of the „soft power”, their practical use in contemporary international politics. The concept of „soft power” is analyzed through the category of attraction, the article provides an overview of the main critics. The necessity of combining hard and soft power resources in the formation of foreign policy of the state is shown.

Key words: soft power, hard power, coercion, attraction, co-optation.

Глобалізація і посилення геополітичної конкуренції сприяли тому, що інструментарій „м'якої сили” став розглядатися політиками і вченими в якості важливого ресурсу зовнішньополітичної сили країн, що претендують на статус світового або регіонального лідера. В умовах активної трансформації світового суспільства до нового інформаційного порядку, роль впливу на міжнародні політичні процеси гнучких факторів, „м'яких” компонентів сили постійно зростає.

Метою дослідження є виявлення основних компонентів концепту „м'якої сили”, як одного з важливих елементів сучасної системи міжнародних політичних відносин, виокремлення ресурсного забезпечення „м'якої сили”, аналіз основних механізмів їх застосування у зовнішньополітичній стратегії держави.

Для з'ясування теоретичної основи концепту „м'якої сили” перш за все необхідно дати відповідь на питання, що вкладає в поняття сили сучасне політичне мислення.

У політиці „сила” – багатовекторна категорія, яка дає відлік багатьом політичним концепціям. Однак найбільший

внесок у розвиток даного поняття зробили американські вчені, прихильники школи політичного реалізму, оскільки категорія „сили” завжди була близька американському політичному мисленню (в англійській мові поняття „power” багатозначне, воно об’єднує силу, вплив, міць тощо).

Один із засновників школи політичного реалізму американський політолог Ганс Моргентау визначав силу як важіль світового регулювання, владу над розумом і діями людей [1, с. 97]. Політична сила в загальному плані, стверджує Г. Моргентау, „це психологічні відносини між тими, хто нею володіє, і тими, стосовно кого вона застосовується. Це дає першим можливість контролювати дії останніх за допомогою того впливу, який вони здійснюють на їх розум. Цей вплив виникає з трьох джерел: очікування вигоди, страх програшу, повага або прихильність до людей і інститутів. Політична сила може реалізовуватися наказами, погрозою, переконанням, харизмою людини або інституту, або сполученням будь-яких цих факторів... Міжнародна політика, як і будь-яка політика – це боротьба за силу (вплив)” [1, с. 27].

Американський військовий теоретик Клаус Кнорр також дає тлумачення поняттю сили з позицій політичного реалізму. Він пише: „Сила в зовнішньому світі може розглядатися як володіння здібностями, що дозволяють суб’єктові виступати з достовірними погрозами. Але вона може трактуватися і як фактична реалізація впливу на поведінку сторони, якій загрожують. У першому випадку сила – це якість, якою володіють сильні держави і яку можна акумулювати, тут сила – це можливість. У другому випадку сила – це результат, це вже зроблений вплив. Вона виявляється у взаємодії, у зіткненні. При першому підході сила – це щось таке, що держава може сподіватися використовувати в різноманітних майбутніх ситуаціях. У другому випадку вона виникає і формується тільки в умовах конкретної ситуації. Сьогодні більшість теоретиків розуміє під силою реалізований вплив, у той час як неспеціалісти зводять її до тих можливостей, що дозволяють виступати з погрозами” [2, с.9].

Інший представник реалізму Джон Стоссинджер у книзі „Міць націй” так визначає силу: „Сила у міжнародних відносинах є можливість держави використовувати свої реальні або потенційні ресурси таким чином, щоб впливати на спосіб життя і поведінку інших держав” [3,

ст. 27]. Про ресурсну основу сили згадує і професор політології Університету Південної Кароліни Дональд Пучала. Він стверджує, що в міжнародних відносинах „сила – це здатність діяти, і подібна здатність обумовлена кількістю і якістю ресурсів, що виділяються для досягнення певних політичних цілей у зовнішньому світі, що у свою чергу визначається станом національної економіки” [4, ст.187].

Американський вчений Роберт Даль запропонував концептуалізувати силу і вплив не як відзнаки, властиві кожному індивідуальному суб’єкту і засновані на обсязі ресурсів, що знаходяться в розпорядженні цього суб’єкта, а як здатність суб’єкта А домогтися від суб’єкта Б дій, що він не зробив би без впливу з боку А. Сила, таким чином, розглядається ним як властивість відносини між суб’єктами, а не кожного із суб’єктів окремо. Іншими словами, сила держави залежить не від того, якими ресурсами вона володіє, а від того, як наявні ресурси можуть бути конвертовані в дії об’єкта застосування сили [5].

Джозеф Най запропонував розуміти під силою держави її здатність досягати бажаних результатів і при необхідності змінювати поведінку інших держав, щоб зробити бажаний результат можливим [6].

У всіх цих різновекторних визначень є одне загальне, а саме: сила у міжнародній політиці – це насамперед здатність однієї держави впливати на поведінку іншої держави в бажаному для себе напрямку. Водночас, хоча суть поняття сили залишається майже незмінною, форми і способи її реалізації на практиці зазнають суттєвих змін відповідно до змін у розвитку людини, суспільства, держави, пришвидшення процесів глобалізації та інформатизації.

На сьогодні, правомірно говорити про існування і використання різних видів сили в арсеналі держав, які вибірково застосовуються ними у зовнішньополітичній діяльності. Мова йде насамперед про „жорстку силу” (hard power) і „м’яку силу” (soft power). Розглянемо вказані категорії більш детально.

У рамках „жорсткої сили” здатність впливати на поведінку інших, одержувати бажані для себе результати асоціюється з примусом, диктатом, політичним пресингом, економічним ембарго. Для всіх подібних дій характерні крайні засоби, насамперед, жорсткість використовуваних насильницьких методів і інструментів. Це вимушена зміна своїх позицій під тиском ззовні [7].

Експерт із питань стратегії Уільям Кауфман стосовно історії цього питання писав: „Військова міць завжди служила основним показником сили і престижу держави. Можна навіть стверджувати, що вона була абсолютно необхідна для проведення на світовій арені різних політичних курсів. Важко уявити собі, як би взагалі розвивалася міжнародна політика без впливу військової міці” [8, с.242].

І тепер прихильники унілатералізму також виходять з пріоритету „жорсткої сили”. Однак, сучасна міжнародна практика демонструє, що ефект від використання у міжнародній політиці силових засобів для досягнення політичних цілей скорочується. Це продемонстрували, зокрема, події в Іраку, Афганістані, Косово. Вказане не означає, що військова сила взагалі не затребувана сьогодні на міжнародній арені. Це означає лише те, що зведення сили до військової її складової не відповідає сучасному етапу розвитку глобальних політичних відносин. І хоча методи „жорсткої сили” зберігають своє значення, основні зміни в сучасному світі, особливо на перспективу, пов'язані з використанням „м'яких” параметрів сили [7].

У сучасних філософських і політологічних дослідженнях поняття „м'якої сили” набуло характер концепту. Це означає, що дане поняття має багатозначову значеннєву структуру, багатозначність і інтерпретативну різноманітність. У концепті „м'якої сили” багато авторів-тлумачів, що наділяють його новими змістами, вписуючи в той або інший предметно дослідницький і методологічний контекст [9].

І хоча застосування „м'якої сили” у міжнародній політиці не є чимось новим, уперше як категорія, що позначає особливого роду зовнішньополітичний владний ресурс, поняття „м'яка сила” (англ.

soft power, в інших перекладах – м'яка влада, гнучка влада, м'яка міць) було сформульовано відомими американським політологом Джозефом Наєм у роботі „Bound to Lead: The Changing Nature of American Power”, 1990 [6] і розвинене у роботі „Soft Power: The Means to Success in World Politics”, 2004 [10].

Дж. Най визначає „м'яку силу”, як „спонукання інших хотіти результатів, що ви хотіли б одержати – кооптувати, а не примушувати їх” [10, ст. 5]. Однак це „не те ж саме, що вплив,... „м'яка сила” – більше, ніж просто переконання або здатність аргументовано умовити, хоча все це є важливими елементами цієї сили. „М'яка сила” – це також здатність приваблювати, а приваблення часто веде до взаєморозуміння. Простіше кажучи, у біхевіористських термінах, „м'яка сила” – це приваблива сила” [10, ст. 9].

Дж.Най роз'яснює сутність „м'якої сили” шляхом протиставлення її традиційним „жорстким” способам зовнішньополітичного впливу: примусу, нав'язуванню, насиллю. Під „жорсткою силою” дослідник має на увазі сукупну політичну, економічну і фінансову міць, використання в зовнішній політиці таких владних засобів, як збройне насилля, військове втручання, економічний тиск, підкуп. Якщо „жорстка сила” знаходить своє втілення в примусі („батіг”) або підкупі („пряник”), за допомогою яких суб'єкт А домагається потрібної йому поведінки суб'єкта Б, то „м'який” вплив реалізується через формування у суб'єкта Б бажань і преференцій, потрібних суб'єктові А [10].

З деякими змінами запропоновану Дж.Наєм модель біхевіористського аналізу сили можна навести у такій схемі:

Спектри застосування сили

Спектри поведінки	Жорстка сила		М'яка сила	
	застосування сили Примус	стимулювання	вироблення програми	привабливість Кооптація
Найбільш уживані ресурси	<ul style="list-style-type: none"> – примусова дипломатія – прямі військові дії – силові засоби – укладання альянсів – погрози 	<ul style="list-style-type: none"> – матеріальна допомога – хабарі – економічні санкції 	<ul style="list-style-type: none"> – інституції 	<ul style="list-style-type: none"> – цінності – культура – політика

Як можна побачити з наведеної схеми, „жорстка сила” у проекції на сферу міжнародних відносин знаходиться у примусовому кінці спектру поведінки і характеризує здатність держави спонукати шляхом погроз, сили і/або економічного впливу, заохочень іншу державу здійснити певні дії або, навпаки, утриматись від вчинення певних дій. Відповідно до назви, ця форма політичної влади часто є агресивною, і найбільш ефективна, коли суб'єкт влади має більшу військову або економічну силу. На противагу „жорсткому” способу впливу, „м'яка сила” – це здатність досягти бажаних результатів на основі добровільної участі, прихильності і привабливості.

Російський дослідник О.Ф.Русакова детально аналізує привабливість, як основну характеристику концепта „м'якої сили” – „м'яка сила” здійснює свій вплив на знаковосимволічному та ідейно-ціннісному рівнях. Вона використовує психологічно привабливі для суб'єкта інструменти впливу з метою непомітного переформатування в потрібному напрямку його ментальних структур. „М'яка сила” досягає своїх стратегічних цілей, не вдаючись до зовнішнього насильства. Її інструментами впливу виступають інтелектуальні паттерни, когнітивні спокуси, привабливі ідеї і символи. Найбільш наочним прикладом „м'якої сили” є жіноча привабливість, на відміну від чоловічої „жорсткої сили” [9].

Стратегія спокуси у постмодерністському суспільстві глибоко впроваджена в політичне життя, включена до арсеналу політичних технологій. Політична спокуса – це спокуса привабливими образами політичних інститутів і лідерів. Інакше кажучи, „м'яка сила” діє таким чином, що суб'єкт вільно і добровільно їй підкоряється, сприймає її розпорядження як результат свого самостійного вибору [9].

Критики концепції „м'якої сили” стверджують, що привабливість країн для міжнародного суспільства не здійснює значного впливу на прийняття керівництвом країн конкретних політичних рішень. Відповідно, покращання ставлення до країни, зовсім необов'язково сприяє досягненню конкретних політичних результатів. На цій тезі заснована значна частина критики концепції „м'якої сили”, оскільки досить складно, орієнтуючись на „м'яку силу”, оцінювати реальну здатність однієї країни впливати на іншу. У відповідь на це Дж.Най вказує, що важливо розрізнити

ресурси, на яких заснована будь-яка сила, і власне силу, тобто здатність впливати на поведінку інших акторів. На його думку, різниця між привабливістю держави в певному закордонному суспільстві і безпосередньою здатністю держави мотивувати це суспільство на підтримку потрібної йому політики така ж, як між, наприклад, кількістю військової техніки в протиборчих сторін і перемогою у війні. Оцінюючи потенціал сторін, спостерігачі, безумовно, будуть спиратися на наявні дані про кількість і якість військової техніки і військовослужбовців, однак реальний результат конфлікту може відрізнятись від прогнозів [11, с. 95].

Представники неореалізму, раціоналізму та неораціоналізму не приділяють застосуванню „м'якої сили” достатньо уваги, оскільки вважають, що суб'єкти міжнародних відносин реагують тільки на два типи стимулів – економічні стимули та примус. До критиків концепції „м'якої сили” відносять: Джуліо Галаротті, Йозеф Йоффе, Роберт Каган, Кеннет Уолтц, Джон Міршаймер. Вони зазначають, що часто буває важко відрізнити наслідки застосування „м'якої сили” та інших факторів. Концепція „м'якої сили” також була піддана критиці як неефективна британським істориком Нейлом Фергюсоном у передмові до його книги „Колосс – підйом та падіння американської імперії” [12].

Критики Дж. Ная також вказують на деяку „розмитість” поняття „м'якої сили”, на відсутність чіткого визначення того, що є „привабливість” у світовій політиці. Привабливість – досить суб'єктивний досвід, тому правомірне питання про те, що ж робить предмет, ідею або явище привабливими для одних і непривабливими для інших. Як реалізується привабливість? Питання, пов'язані з вивченням природи привабливості в контексті „м'якої сили” виникають не тільки з академічного прагнення до теоретичної ясності, але й у зв'язку з практичним застосуванням „м'якої сили” різними державами. Успіх акторів, які бажають застосовувати „м'яку силу”, у підсумку залежить від точного розуміння, як зробити їх ідеї та їх самих привабливими для великої цільової аудиторії [9].

Одними з перших, хто вирішив заповнити цю прогалину у концепції Дж.Най, були дослідники-конструктивісти. На їхню думку, усе, що ми розуміємо як „реальність”, усі широко розповсюджені факти про світ і соціально очікувані типи

поведінки, викликані до життя цими фактами — не є об'єктивною реальністю, а соціально конструюються через колективний комунікативний процес. Під час спілкування суб'єкти зводять усю розмаїтість своїх унікальних інтерпретацій світоустрою до однієї або декількох, котрі і здобувають згодом статус „правди” або „реальності”. Як зазначає дослідниця Дженіс Маттерн, „привабливість — це соціолінгвістично сконструйована „правда” про привабливість якоїсь ідеї; та інтерпретація, що одержала верх над всіма іншими інтерпретаціями під час комунікативного процесу” [13].

Російські дослідники І.А.Зевельов і М.А.Троїцький пропонують уточнити поняття „м'якої сили”, приклавши до нього семіотичну методологію, тобто поширивши його на „вивчення того, яким чином діяльність однієї держави змінює (або не змінює) систему кодів сприйняття реальності іншої держави”. Вони звертають увагу на помилковість уявлення про те, що всі суб'єкти на міжнародній арені користуються в спілкуванні один з одним однаковим поняттєвим апаратом і роблять однакові висновки з одержуваної інформації. Суб'єкт, що розпочинає які-небудь дії, не може розраховувати на те, що його дії будуть сприйматися саме в тому значенні, яке він спершу в них закладав [14].

Враховуючи інтерпретативну різноманітність категорії „м'якої сили” та її ролі у практиці міжнародних відносин, конкретизувати поняття може допомогти з'ясування ресурсів „м'якої сили”, які застосовуються у конкретній зовнішньополітичній стратегії держави.

Розглядаючи ресурсне забезпечення „м'якої сили”, Дж.Най зазначав: „Намагаючись домогтися співробітництва за допомогою „м'якої сили”, необхідно володіти іншим (у порівнянні з „жорсткою силою”) типом ресурсів (не міццю і не грішми) — прихильністю об'єкта впливу однаковим із суб'єктом впливу цінностям і розумінням об'єктом необхідності реалізації цих цінностей на практиці” [10, с.11].

Говорячи більш конкретно, Дж. Най включив до ресурсної бази „м'якого впливу” три компоненти: „культуру (там, де вона приваблива для об'єктів впливу), політичні цінності (якщо суб'єкт впливу сам послідовно їх дотримується) і зовнішню політику (коли інші держави розглядають її в якості легітимної і морально виправданої)”. Перші два компоненти найменше піддаються зміні, оскільки

сформовані історично, натомість параметри зовнішньої політики піддаються значно більшим флуктуаціям.

Таким чином, м'яка сила визначається тим, наскільки властиві їй ресурси спроможні привабити або, навпаки, відторгнути інших акторів „хотіти того, чого ти хочеш”. Розглянемо ресурси „м'якої сили” більш детально.

До культурних компонентів „м'якої сили” Дж. Най відносить „високу” культуру і поп-культуру. Важливими елементами високої культури дослідник називає освіту, культурні контакти, академічні і наукові обміни, літературу, мистецтво, які апелюють до еліт [10, с.59]. Натомість поп-культура — телебачення, кінематограф, спорт, популярна музика, товари масового споживання спрямовані передусім на масову аудиторію.

Привабливість американської поп-культури допомогла США досягти важливих цілей зовнішньої політики. Як приклад Дж.Най наводить демократичні перетворення в Європі після другої світової війни, коли поп-культура доповнила військовий і економічний вплив НАТО і Плану Маршалла. [10, с.62]

Враховуючи популярність і поширеність американської масової культури, вона часто розглядається як один із основних елементів „м'якої сили” США. Н.Фергюсон, наприклад, описує м'яку силу як „нетрадиційні сили, такі як культурні та комерційні товари”, а потім спростовує їхній вплив, оскільки він „м'який” [10, ст.18]. Деякі дослідники йдуть ще далі і ставлять знак рівності між „м'якою силою” і впливом культури, звинувачуючи США у культурній експансії [15]. Ця точка зору видається помилковою, оскільки прирівнюючи дію „м'якої сили” до культурних ресурсів, які іноді допомагають продукувати її, відбувається підміна поняття сили привабливості впливом окремих елементів культури.

Політичні цінності, які визначають політику країни, значно впливають на її привабливість для інших, оскільки держава може привабити або відторгнути інших впливом свого прикладу. Коли урядові інституції додержуються таких цінностей, як прозорість, справедливість, рівність, демократичні вибори, багатопартійність, права людини у внутрішніх справах, у міжнародних інституціях (співпрацюючи з іншими), а також у міжнародній політиці, вони стають більш привабливими для інших. Однак внутрішня політика може і негативно вплинути на ресурс „м'якої сили”.

Наприклад, наявність у США смертної кари та вільний продаж зброї негативно позначаються на „м'якій силі” США в Європі.

Зовнішня політика як ресурс „м'якої сили” розглядає дії країни як легітимні та морально виправдані. Успіх цієї складової „м'якої сили” великою мірою залежить від репутації актора у міжнародній спільноті, а також від циркуляції інформації між акторами. Саме тому „м'яку силу” часто асоціюють із розвитком глобалізації і теорією неоліберальних міжнародних відносин.

Привабливість зовнішньої політики, за Дж. Наєм, багато в чому залежить і від того, наскільки всеосяжними і перспективними будуть її цілі для усіх учасників міждержавних комунікацій, наскільки будуть збігатися їхні ціннісні орієнтації: „Політика з більшою імовірністю буде привабливою, якщо вона базується на цінностях, які поділяються іншими” [10].

Важливою характеристикою „м'якої сили” є її відносна незалежність від держави та уряду країни, що має таку силу. „Жорстка сила” набагато більше пов'язана із державною політикою. Тому державі відносно складніше маніпулювати першою і набагато простіше – другою. Як наслідок, ефект від впливу „м'якої сили”, на відміну, приміром, від економічних санкцій або військових дій, виявляється більш розмитим і його складніше точно планувати.

Крім того, „м'яка сила” може реалізуватися не тільки державами, а й усіма суб'єктами міжнародної політики, такими як недержавні організації та міжнародні інституції. Аналіз „м'якої сили” недержавних акторів світової політики становить особливий інтерес. Займаючи особливу роль у міжнародних відносинах, недержавні суб'єкти безпосередньо впливають на світові процеси, найчастіше використовуючи майже винятково ресурси „м'якої сили”. Ці актори впливають і на широкий загал і на лідерів країн, створюючи сприятливе середовище або, навпаки, блокуючи державну політику. Наприклад, міжнародна організація „Human Rights Watch” опублікувала в 2003 р. доповідь з жорсткою критикою американської стратегії боротьби з тероризмом. Упродовж наступних 10 днів у світових ЗМІ було зафіксовано 288 згадувань цієї доповіді й організації. Фактично цей матеріал визначив на певний час напрям глобальної політичної дискусії [16].

Останніми роками трансформувалися умови для реалізації механізмів „м'якої сили”, однією з причин чого стали глобальні зміни у природі міжнародних відносин, інформаційна революція та новий якісний рівень розвитку глобальної інформаційної мережі, що помітно підсилили ефективність впливу „м'якої сили” недержавних суб'єктів і загалом її значимість у світовій політиці. За умов, коли обмін інформацією постійно пришвидшується, „м'яка сила” виходить за межі елітизму класичної дипломатії, а поінформоване глобальне суспільство стає все більш залученим і активним учасником міжнародної політики. Потенційно більш серйозними стають різкі зміни у суспільній думці. У результаті, масова інформація розглядається сьогодні як один з найважливіших засобів реалізації „м'якої сили”. Дискурс soft power дозволяє без зусиль прямого і жорсткого тиску тонко і гнучко здійснювати вплив на масову свідомість – суспільні уявлення, переваги, захоплення, ідеали [9].

Окремий інтерес становить можливість вимірювання „м'якої сили”. Із зазначеною метою використовують опитування громадської думки, інтерв'ювання, вивчення конкретних ситуацій (т. зв. case studies). Одна зі спроб виміряти ресурси „м'якої сили” 26 держав, використовуючи спеціально розроблений індекс, була здійснена Інститутом уряду у 2007 р. (Institute for Government and Monocle magazine) [17].

Для з'ясування предмета даної статті інтерес перед усім становлять показники, які було взято за основу при вимірюванні „м'якої сили”. У ході дослідження ресурсу „м'якої сили” до уваги було взято 5 субіндексів: культура, дипломатія, освіта, бізнес/іновації, уряд. До субіндексу культури дослідники включили щорічну кількість туристів, які відвідують країну, використання мови країни у світі, досягнення у ході Олімпійських ігор тощо.

Субіндекс уряду оцінює якість політичних інституцій, цінностей, і урядової ефективності у кожній країні, оскільки успішна модель уряду є важливою рисою загальної привабливості країни.

Дипломатичний суб-індекс націлений не тільки на визначення глобального сприйняття конкретної країни, але й на здатність формувати сприятливий імідж нації для міжнародної аудиторії.

Своєрідним нововведенням було включення до ресурсів „м'якої сили” бізнес-інноваційного середовища. Хоча цей ресурс

може здатися більш жорстким, він відноситься не до економічної сили, а до привабливості економіки країни у категоріях відкритості, здатності до інновацій і регулювання. Економічні фактори також сприяють здійсненню „м'якої сили”, хоча на практиці може бути важко відрізнити „жорсткі” та „м'які” елементи економічної сили. Як приклад м'якого впливу економічного фактору наводять розширення Європейського Союзу на Схід, коли вдала економічна модель стала винятково привабливою для країн Радянського блоку. До цього суб-індексу дослідники віднесли також інновації, рівень корупції та конкурентоздатність певної країни [18].

Виходячи з аналізу ресурсів „м'якої сили”, можна зробити висновок, що країна, яка має різноманітні ресурси „м'якої сили” і вдало реалізує їх, наближає інші держави до якісних змін вигідних їй, без необхідності застосування „жорсткої сили”, отримуючи переваги у глобальній політиці. У зв'язку з цим, усе більше країн визнають необхідність застосування засобів „м'якої сили” у зовнішній політиці на офіційному рівні.

Найбільшим конкурентом американської зовнішньополітичної м'якої сили Дж.Най вважає Європу. Він відзначає, що Європа вражає своїми „м'якими” ресурсами. Образи, що відносяться до культурної привабливості Європи, найвищі у світі показники соціально-економічного розвитку, політичні цінності, орієнтація європейських політиків на співробітництво при вирішенні міжнародних питань, акцент на невоєнному розв'язанні конфліктів – стійкі риси європейського іміджу в міжнародному співтоваристві. „М'яку” силу Європи, вважає Най, зміцнюють її позиції з питання про смертну кару, з контролю за зброєю, зі зміни клімату, з дотримання прав людини. Крім того, у Європі потужніша, ніж у США, система соціального забезпечення і профспілки, більш регламентований ринок праці [10, с.76].

Разом з тим, європейська „м'яка сила” не може у повній мірі виконувати свої завдання по відношенню до, наприклад, Росії [18]. Європейські дослідники зазначають, що оскільки російська зовнішня політика реалізується переважно засобами „жорсткої сили”, зокрема, маніпулюванням питанням енергоресурсів, вона домінує над європейською „м'якою силою”. Натомість Росія вдало використовує ресурси м'якої сили, розуміючи, що без цього „важко забезпечити авторитет і вплив держави” [19].

Критики концепції „м'якої сили” відзначають, що цей і багато інших схожих прикладів демонструють іманентну неспроможність ресурсів „м'якої сили” вирішувати проблеми, викликані або пов'язані з жорсткою силою [20]. У відповідь на це, в одній із більш пізніх публікацій Дж.Най прямо вказує, що „ті, хто критикують „м'яку силу” за нездатність вирішити всі зовнішньополітичні завдання сильно помиляються. Важливо лише не забувати, що частину завдань у зовнішній політиці ефективніше вирішувати за допомогою м'якої, а не жорсткої сили” [21].

У своїх оцінках ефективності застосування „м'якої сили” різними країнами Дж.Най бачить великі перспективи в координаційному використанні американських і європейських ресурсів „м'якої сили”, а також у розширенні американо-європейського інформаційного простору.

Серед азіатських країн Дж.Най особливо виділяє Японію, яка, на його думку, має великий ресурс „м'якої сили”. Одне з провідних місць у світі за кількістю зареєстрованих патентів, перше місце з надання допомоги закордонним країнам, найбільша тривалість життя – такий виграний образ Японії в очах світу. Відмінною рисою японської soft power є її успішний досвід модернізації, досягнення вищого порівняно з американським і європейським рівнем економічного розвитку без шкоди для самотньої японської культури [10]. Загалом, усі нові азійські країни-лідери все більше інвестують у засоби „м'якої сили” і забезпечення іміджу, демонструючи усвідомлення важливості потенціалу „м'якої сили” для нарощування зовнішнього впливу.

Таким чином, аналіз використання ресурсів „м'якої сили” продемонстрував, що найбільш ефективною зовнішня політика держави стає у випадку комбінування силових механізмів з практикою застосування soft power. Ресурси „м'якої сили” стають основними інструментами владного впливу у постіндустріальному інформаційному суспільстві. Вони дозволяють здійснити такий вплив, за якого вибір об'єкту впливу сприймається ним як внутрішній добровільний і свobodний вибір, як прояв власної волі. В основі подібного впливу знаходяться механізми культурної, ціннісної та політичної привабливості.

„М'яка сила” за її успішної реалізації може слугувати сильним допоміжним знаряддям, що супроводжує здійснення загальної

зовнішньополітичної стратегії держави, створюючи міцний фундамент, який дозволяє державі не тільки відстоювати і просувати свої національні інтереси на світовій арені, але і безпосередньо впливати на різні політичні, економічні, соціальні процеси у світі.

ЛІТЕРАТУРА

- Morgenthau H.J. Politics among nations: The struggle for power and peace / H.J. Morgenthau. – New York: Alfred A. Knopf, 1967.
- Knorr K. The Power of Nations / K. Knorr. – New York: Basic Books, 1975. – 353 p.
- Stoessinger J.G. The Might of Nations: World Politics in Our Time / John G. Stoessinger. – New York: Random House, 1962.
- Puchala D. The History of the Future of International Relations / D. Puchala // Ethics and International Affairs. – 1994. – Vol. 8. No 3. – P. 172–202.
- Dahl R. The Concept of Power / R. Dahl // Behavioral Science. – 1957. – No 2. – P. 201–215.
- Nye J.S. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power / J.S. Nye. – New York, 1990.
- Давыдов Ю. Понятие "жесткой" и "мягкой" силы в теории международных отношений [Электронный ресурс] / Ю. Давыдов // Международные процессы. – 2004. – том 2. – № 1 (4). – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/four/006.htm>.
- Kaufman W. Power and International Relations / W. Kaufman // Military Policy and National Security. – New York: Princeton. – 1956. – P. 242.
- Русакова О.Ф. Концепт "мягкой" силы (soft power) в современной политической философии / О.Ф. Русакова // Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук. – 2010. – Вып. 10. – С. 173–192.
- Nye J.S. Soft Power. The Means to Success in World Politics / J. Nye. – New York : Public Affairs, 2004. – 328 p.
- Nye J.S. Public Diplomacy and Soft Power / J. S. Nye // The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. – 2008. – Vol. 616. – No. 1. – P. 94–109.
- Vuving A.L. How Soft Power Works [Электронный ресурс] / A. L. Vuving // Panel "Soft Power and Smart Power" American Political Science Association Annual Meeting. – 2009. – Режим доступа: <http://www.apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.doc>.
- Mattern J.B. Why Soft Power Isn't So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of attraction in World Politics / J. B. Mattern // Millennium: Journal of International Studies. – 2005. – Vol.33. – No 3. – P.585.
- Зевелёв И.А. Сила и влияние в американо-российских отношениях: семиотический анализ. Очерки текущей политики / И. А. Зевелёв, М.А. Троицкий // Научно-образовательный форум по международным отношениям. – М.: 2006. – Выпуск 2. – 72 с.
- Розумюк В. Культурно-пропагандистський вимір сучасної зовнішньої політики США [Електронний ресурс] / В. Розумюк // Українська національна ідея реалії та перспективи розвитку. – 2006. – Випуск 17. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>.
- Трибрат В. „Мягкая безопасность" по Джозефу Наю [Электронный ресурс] / В. Трибрат // Международные процессы. – 2005. – Т. 3. – № 1 (17). – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/seventh/014.htm>.
- McClory J. The new persuaders: an international ranking of soft power [Электронный ресурс] / J. McClory // Institute for Government. – 2010. – Режим доступа: http://www.instituteforgovernment.org.uk/publications_download.php?id=20.
- Dempsey J. Soft Power Toward a Hardened Russia [Электронный ресурс] / J. Dempsey. – 2011. – Режим доступа: <http://www.nytimes.com/2011/10/11/world/europe/11iht-letter11.html>.
- Выступление Министра иностранных дел России С.В.Лаврова в МГИМО(У) МИД России [Электронный ресурс]. – Москва, 2011. – Режим доступа: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-dos.nsf/44a7dafc231dc11ac32576d6002f70c1/c32577ca00173dbbc32578fe00371089!OpenDocument>
- Robin R.T. Requiem for Public Diplomacy? / R. T. Robin // American Quarterly. – 2005. – Volume 57. – No 2. – P. 351.
- Nye J.S. Get Smart: Combining Hard and Soft Power [Электронный ресурс] / J. S. Nye Jr. // Foreign Affairs. – 2009. – Режим доступа: <http://www.foreignaffairs.com/articles/65163/joseph-s-nye-jr/get-smart>